

Tudor PAMFILE (11 iunie 1883, Țepu, jud. Tecuci – 16 octombrie 1921, Chișinău), a urmat Școala fiilor de militari din Iași și Școala de ofițeri de infanterie și cavalerie din București. A editat 40 de volume de o mare diversitate tematică: studii despre credințele țăranului român despre cer și stele, de cimilituri, mai multe volume de povești populare, un volum despre industria casnică la români, trei volume despre sărbători, unul despre boli și leacuri la oameni, vite și păsări, o culegere de colinde, cântece de stea, vicleimuri, sorcove și plugușoare, un volum de cântece lirice, unul despre agricultura la români, o povestire pe scurt despre neamul românesc, un volum despre cromatica poporului român, trei volume de mitologie românească ș. a. Alte studii și culegeri i-au rămas în manuscris. Această bogată, remarcabilă operă etnografică este a unui autodidact, care nu făcuse studii universitare de filologie, de sociologie ori de istorie. I-a cunoscut pe Teodor T. Burada, Artur Gorovei, Simeon Florea Marian, N. Iorga și Ion Bianu. A fost pe front în timpul campaniei din Bulgaria (1913). A inițiat și a condus publicații periodice: *Ion Creangă*, revistă de limbă, literatură și artă populară (august 1908 – iunie 1921), *Miron Costin*, revistă de cercetări istorice (august 1913 – august 1916; ianuarie-aprilie 1919). Face parte din comitetul de conducere al revistelor *Florile dalbe* (1 ianuarie – noiembrie 15 decembrie 1919) și *Freemătul* (1 ianuarie – decembrie 1911, Tecuci; 1 ianuarie – decembrie 1912, Bârlad). În 1915, a înființat, la Bârlad, împreună cu G. Tutoveanu și Toma Chiricuță, Academia Bârlădeană. O bogată activitate culturală a desfășurat la Chișinău, în cadrul Serviciului de propagandă națională, unde fusese trimis de Simion Mehedinți, atunci ministru al Învățământului. Aici face parte din comitetul de conducere al revistei ilustrate *Moldova de la Nistru* (care apare de a 1 ianuarie 1920), colaborează la *Renașterea Moldovei*, *Cuvântul moldovenesc*, *Sfatul Țării*, *Școala Basarabiei*.

Tudor Pamfile

Mitologia poporului român

II

Cerul și podoabele

Ediție îngrijită de Valentin GUȚU

POLISALM

Editura Polissalm Str. Petru Zadnipru, nr. 15/2, of. 23, MD2044, mun. Chișinău

Email: polirom.md@gmail.com

Tipar: Tipografia Centrală

Aprobat de Comisia de selecție pentru editarea cărții naționale
și editat cu contribuția Ministerului Culturii.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Pamfile, Tudor.

Mitologia poporului român / Tudor Pamfile ; ediție îngrijită de Valentin Guțu. – [Chișinău] :
Polissalm, [2026] (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). – ISBN 978-9975-3721-5-2.

[Vol.] 2 : Cerul și podoabele. – 2026. – 527 p. – Ref. bibliogr. în subsol. –

ISBN 978-9975-3721-7-6. – Text : nemediat.

398.3/.4(498)

P 17

Prefață

Propusesem nu de mult un plan pentru culegerea materialului și întocmirea cercetărilor cu privire la manifestațiunile vieții poporului român¹, mai ales în scopul de a împiedeca reeditarea lucrurilor cunoscute și de a lăsa uitate alte colțuri, care, după plan, s-ar vedea cu ușurință.

Cu prezenta cercetare însă, s-ar părea că tocmai eu vin și în-calc economia planului, rugând Onor. Academia Română să binevoiască a da găzduire în publicațiunea *Din viața poporului român* lucrării mele *Cerul și podoabele lui*, după ce, tot sub auspiciile Onor. Academiei Române, a apărut cercetarea d[omnu]lui I. Otescu, *Credințele țaranului român despre cer și stele*².

Totuși, între lucrarea d[omnu]lui Otescu și a mea sunt deosebiri esențiale:

Întâia: din cele opt capitole ale lucrării d[omnu]lui Otescu, în lucrarea mea nu și-au putut afla locul două dintr-însele: *Pământul*, care nu poate fi cuprins în subiect, și *Meteorele atmosferice*, care, după socotința mea, au dreptul la o dezvoltare cu mult mai mare, pe care nădăjduiesc să le-o dau în descrierea *Văzduhului*, după cum se arată în planul citat.

A doua mare deosebire stă în însuși scopul celor două lucrări: eu m-am mărginit la culegerea a cât mai multor informațiuni din izvor românesc, pe când d[omnu]l Otescu pretutindeni a căutat să pună în legătură credințele de astăzi ale poporului român cu credințele clasice ale antichității grece[ști] și romane, stabilind pe alocuri asemănări care nu se pot primi decât cu o multă îngăduință.

Socotesc că vremea cercetărilor comparative încă n-a sosit, pentru două pricini. O pricină ar fi că nu s-au apropiat de încheie-

¹ *Povestea lumii de demult*, p. 4.

² În *Anal. Acad. Rom.*, XXIX, lit.

re culegerile, că, prin urmare, o mare câtime de material lipsește, atât la noi, cât și la vecinii cu care am fost în atingere. A doua pricină este că cercetările comparative, pe aceste tărâmurii, nu pot precede celor istorice, care, cu material pozitiv, sunt chemate să dea încheieri cu privire la influențele politice și culturale dintre poporul român și popoarele vecine, vechi și noi.

Ca să se vadă câtă pagubă poate aduce o astfel de cercetare pripită, reproduc, la întâmplare, o parte din prefața unei cărți:

„Pământul, în credințele poporului român, este parte femeiască și formează cu cerul o dualitate destul de distinctă”.

Și apoi citarea de comparații:

Ca și la greci, „perechea nemuritorilor Uranos și Gea”;

Ca și la neozelandezi, „Rangi, – cerul, – și Papa, – pământul, – pereche înamorată, care dădu naștere la toate viețile”.

Care sunt temeliile acestor informații?

Să zicem ca *Rangi* și *Papa* erau cu adevărat o „pereche înamorată”, care a putut concepe întâile vieți, că:

Uranos și *Gea* cu adevărat au putut alcătui o pereche, dar nu după concepția poporului grec, ci după cea a cutărui filosof.

Dar *Pământul* și *Cerul*, după concepția poporului român, formează o pereche cât de puțin înamorată? Iată mărturia pe care autorul se bizuie când o enunță:

„Pământul e parte femeiască, e mama noastră, care ne hrănește și ne face, iar Dumnezeu din ceruri e soțul ei, e tatăl nostru, și noi, copiii lor.”

Aici n-avem de-a face c-o credință populară, ci cu socotința unui individ cu aplecări poetice, care, cu oarecare podoabe, a vrut să zică: „Pământul e [ca o] parte femeiască, e [ca] mama noastră, care ne hrănește și ne face...”.

Dar *Cerul* corespunzător lui *Rangi* sau *Uranos*? Nu e vorba de cer, ci de *Dumnezeu din ceruri*, pe care poporul, pentru multele lui daruri, l-a socotit ca un părinte al lumii.

Cum vedem, dintr-o mărunță scăpare din vedere, din lipsă de informație, cade o pagină de cercetare comparativă, pe care mărturisesc că am luat-o la întâmplare.

Și apoi, chiar când n-ar cădea, ce urmare s-ar putea trage din această paralelă, câtă vreme nu se știe care vor fi fost în decursul veacurilor legăturile dintre greci, români și... neozeelandezi!

Dacă, să zic, se așteaptă apariția *Poveștii lumii de demult*, se putea vedea în cele douăzeci de pagini că niciodată nu se pomeneste că pământul și cerul alcătuiesc o dualitate, – nu „distinctă”, dar nici măcar cât de cât de sclipitoare.

Pentru câtva timp trebuie să renunțăm la astfel de cercetări comparative și când nu putem îngădui, câmpurile ce se vor îmbrățișa trebuie să fie așa de mici, încât să nu fie cu puțință nici cea mai scurtă rătăcire.

Bârlad, la Sf. Nicolai, 1913

Partea I

Cerul

Religia creștină, îndemnându-ne prin *Simbolul credinței* ca să credem în „Dumnezeu Tatăl, Atoateștiitorul, făcătorul cerului și al pământului”, e firesc ca tot poporul nostru să fie încredințat și să spună că cerul a fost făcut de Dumnezeu, odată cu toate câte le vedem împrejurul nostru. Se înțelege însă că această credință, laolaltă cu alte credințe păgânești, care nu s-au putut înlătura de creștinism, au făurit o mare câtime de legende și superstiții, pe care le-am întocmit nu de mult în *Povestea lumii*¹.

Cu privire la *cer* nu se pot găsi amănunte acolo, deoarece el nu face parte din *lume*, din pământ, adică din „lumea de sub soare”. El este deasupra lumii, și la rândul său își are lumea sa. Despre cer atât se pomenește acolo: din multe pricini, pământul a fost croit mai mare decât cerul, astfel că *poalele cerului* nu putură acoperi marginile pământului și că pentru ca aceste margini să fie restrânse, Dumnezeu, prin ispit[ire]a *ariciului* sau a altor vietăți, a încreștit fața pământului, dând cu chipul acesta naștere dealurilor și văilor: pământul *s-a încăputat* cu cerul, poalele cerului s-au putut rezema tocmai pe marginile pământului².

Prin Ardeal găsim aceste credințe în următoarea colindă, ne-completă, de altfel, la sfârșit:

...Domnul tare că creștea,	Cumu-l tinse,
Lucru mare că-mi făcea:	Nu-l cuprinse.
Făcu ceriul și pământul,	Domnul tare se-ntrista
Făcu ceriu-n două zile	Și din grai așa grăia:
Și pământu-n două zile.	– Oi, harhanghel Mihăilă,
Tinse ceriul pe pământ:	Bagă mâna-n buzunar
	Și mi-și scoate-un bici de foc. ³

¹ *Povestea lumii de demult*, București, 1913.

² Vezi cap. *Dealurile și văile*, tot acolo, p. 31 și urm.

³ Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, București, 1914, p. 27.

Sunt însă și credințe care desfac zidirea pământului de cea a cerului, ce se întâmplă mai târziu. Astfel, prin unele părți din Bucovina, se povestește că, după ce lumea s-a înmulțit, chiar luna și soarele, neavând cer, umblau pe pământ. Odată însă, fie din pricina drumurilor grele, fie că ardeau pe oameni prea tare, fiind aproape, fie Soarele și Luna, fie oamenii, s-au rugat lui Dumnezeu ca să le facă cer de umblat. Când sfinții au auzit această rugămintă, s-au bucurat: au sărit șapte dintr-înșii, „cei șapte apostoli”, și-au făgăduit oamenilor că ei vor face cerul dacă lumea îi va ajuta și-i va cinsti. Oamenii au făgăduit, Dumnezeu a dat aripi îngerilor, – a făcut îngeri prin într-ariparea sfinților, – și aceștia au zburat la Rohmani, o lume care se află sub lumea noastră. De acolo au adus îngerii piatră scumpă, din care mai întâi s-a făcut cerul ca o nesfârșită pânză de sticlă, și apoi, din ceea ce a rămas, i s-au durat șapte stâlpi, care-l sprijină. Cei șapte sfinți păzesc la cei șapte stâlpi ai cerului, în schimbul cărei slujbe lumea îi cinstește prin păzirea celor patru posturi de peste an.

În cer, astfel făcut, s-au urcat apoi Soarele, Luna și, după dănsii, Dumnezeu, cu toate cetele sale¹.

Colindele ardelenesti ne spun despre rezemarea cerului pe trei stâlpi de argint:

... De când Domnul s-a născut	Mânuițele
Și pământul l-a făcut	Și cu luna
Și cerul l-a ridicat	Ca lumina,
Pe tri stâlpii de d-argint	Soarele
Și frumos l-a-mpodobit	Cu razele ² .
Tot cu stele	

¹ E. N. Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, Cernăuți, 1903, p. 28.

² Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, p. 31., *Ibidem*, p. 39: „...tri stâlपुरi...”.

Alte colinde, ardelenesti și din țară, vorbesc și de *patru stâlpi de argint*:

... Când Dumnezeu s-a născut	Mai frumos l-a-mpodobit,
Și pământul l-a făcut,	Tot cu stele
Sus cerul l-a ridicat:	Mărunțele,
<i>Patru stâlpi l-a răzemat,</i>	Mai pe sus cu mai marele,
<i>Patru stâlpi tot de argint;</i>	Soarele cu razele,
	Luna cu luminele! ¹

Prin unele părți se crede că cerul se sprijină pe patru *stâlpi*, care sunt patru *stele*², iar prin altele se zice că este ținut de Simion Stâlpnicul, pentru care cuvânt acest sfânt este serbat cu nelucru, de unii la 21 iulie, de alții la 1 septembrie³.

Având margini sau *poale*⁴, bolta cerului are și un mijloc sau o *inimă*, pe sub care, prin unele părți din jud[eu]l Botoșani, se crede că nu-i bine să meargă omul, căci pe acel loc numai *dracilor* le este sortit să umble⁵.

După unele credințe, întâiul cer ridicat deasupra pământului era mai aproape de acesta, decât cum este cerul de astăzi; sunt anumite pricini care au silit pe Dumnezeu să mute cerul mai sus, adică să-l îndepărteze de pământ.

¹ Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, pp. 21-22.

² I. Otescu, *Credințele țaranului român despre cer și stele*, București, 1907, p. 58.

³ CD. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstițioase*, P. Neamț, 1907, pp. 87-88.

⁴ Depărtarea se arată prin expresiile: „la marginea pământului”, „la capu’ lumii”, „la poalele cerului”. Un plugușor, cules din comuna Țepu, jud. Tecuci, se încheie cu aceste versuri:

Și aveam doi copilași	Scriau o cărțăluie
Îmbrăcați în <i>alămuri verzi</i> .	Naramgie,
M-aș ruga să nu-i mai pierz,	Care mi-i dragă și mie,
Că i-am mai pierdut o dată	La colțuri îi <i>vărvărată</i> ,
Și i-am cătat în lumea toată,	De cuprinde lumea toată,
Și i-am găsit la <i>capătul pământului</i> ,	Iar la mijloc
La <i>poalele cerului</i> :	O stâlbă de busuioc

Să zicem și noi: noroc!

⁵ Cred. rom. din com. Trușești, împărt. de dl C. Atanasu.

Prin jud[ețul] Muscel se spune că Dumnezeu a ridicat cerul din pricina unui cioban nesocotit:

„Acu, după ce a făcut [Dumnezeu] și pe oameni, cerul era aproape de pământ. Dai cu mâna de el.

Tot pe vremea aia, luna lumina întocmai ca și soarele. Un cioban de la munte însă n-a avut de lucru? A luat o baligă și a zvârlit-o în lună, de a chiorât-o. Când a văzut asta, foc s-a făcut Dumnezeu. Drept pedeapsă neamului omenesc, a mărit cerul și l-a ridicat sus, sus, unde e azi cu lună cu tot...¹.

Prin jud[etele] Dolj și Olt, în această privință se spun următoarele:

„La facerea lumii, cerul era foarte aproape de pământ; însă omul, cum e nesinchisit din fire, nu și-a dat samă de această bunătate dumnezeiască, că nu era puțin lucru pentru om să aibă pe Dumnezeu în preajma lui, ca să-i poată cere sfatul ca unui bun părinte, oricând avea vreo nevoie. Nesinchiseala a ajuns așa de departe, că, într-o zi, o femeie a aruncat spre cer o cârpă murdărită a unui copil, cârpă cu care era cât p-aci să mânjească cerul. Și de atunci Dumnezeu s-a mâniat foc și-a depărtat cerul atât de mult, că nu degeaba zicem noi: departe cât cerul de pământ”².

Prin jud[ețul] Vâlcea, varianta acestei legende sună astfel:

„Înainte vreme, cerul era aproape de pământ, de-l ajungeai cu mâna când te suiai p-un maidan, și Dumnezeu cu sfinții, când vreau, atunci se suiau și coborau, căci umblau des pe pământ.

¹ C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice*, p. 1.

² Otescu, *Credințele...*, p. 45. Depărtarea cerului de pământ o aflăm rostită și în cântecul:

Sus e cerul, jos pământul,

Și tu, proasto, n-ai știut-o!

care se spune spre batjocura proștilor, în zicala:

„Face scară la cer”,

adică lucru peste putință chiar, sau din partea unui nesocotit la minte; și în zicala lucrurilor ce nu se pot:

Pod peste mare,

Măduvă la fier

Și scară la cer.

Dar într-o zi, nu știu pentru ce, că se ceartă Dumnezeu cu o mătușă, fir-ar oarbă, și mătușa, nici una, nici două, aruncă cu scârnă în Dumnezeu.

Atunci s-a supărat Dumnezeu foc pe oameni și s-a suit în cer cu toți sfinții și a înălțat cerul cum se vede azi, sus.

Și d-atunci nu s-a mai coborât nici Dumnezeu, nici sfinții pe pământ”.¹

Tot prin aceste părți, povestirea sună și astfel:

„Se spune că odată cerul era aproape de tot de pământ. Atât de aproape era, că, dacă te suiai pe gard, dai cu mâna de cer. Pe vremea aceea umbla Dumnezeu și cu Sfântul Petre pe pământ, căci lumea era mai bună, dar se întâmplă că o păcătoasă de muieră, după ce a spălat *scutecele* copilului, s-a apucat să le scuture. Scuturându-le, a mănjit cerul cu tină de copil mic.

— Iii, lume păcătoasă! De acum înainte să nu știți ce este înaltul cerului și adâncul pământului! – grăi Dumnezeu cu glas de foc.

Deodată se ridică cerul în slăvi. Vezi bine că de atunci s-a ridicat cerul. Amu, să mai fie bine cu atâta *răime*! Dar te miri cum de-i mai rabdă [pe oameni] pământul!”².

Prin jud[ețul] Dolj se aude următoarea variantă:

„Mai de mult, cerul nu era ca acuma sus; era jos, deasupra bordeielor.

Și *iete* de ce l-a ridicat Dumnezeu: Acu, cică un copilaș, bag samă, se juca pe bordei. I-a venit ce i-a venit și s-a *întinat*. Când a venit mamă-sa și l-a văzut așa întinat cum era, l-a curățit cu mâna, că nu prea erau *râze*³ ca acuma, și mâna și-a șters-o de cer.

Dac-a văzut așa Dumnezeu, că oamenii nici cerul nu-l pot ține curat, l-a ridicat în sus!

Și de-atunci și astăzi este ridicat. Bag seamă, de sila oamenilor”⁴.

¹ Șezătoarea, XI, p. 184.

² *Ibidem*, pp. 108-109.

³ *Trențe de șters*.

⁴ N.I. Dumitrașcu-Reny, *Snoave și legende populare*, Vălenii de Munte, 1908, p. 11.

Prin Bucovina, versiunea aceasta are următoarea cuprindere:

„Demult era mai jos cerul, aproape de noi, și Dumnezeu se uita la oameni [ca să vadă] ce fac, și venea pe jos, umbla printre oameni, dar de când s-a înmulțit lumea și pământul s-a spurcat, Dumnezeu a fugit cu cer cu tot în sus; și amu stă întors cu spatele la noi, nu vrea să ne vadă: și-a întors fața de la păcatele noastre”¹.

După credințele obștești, cerul stă deasupra pământului ca o piele², pe care merg Soarele, Luna și stelele, iar marginile sau poalele lui, după cum am pomenit, dacă nu stau pe stâlpi, se sprijină pe marginile pământului. Se întâlnește însă și credința care ne arată că poalele cerului se razemă pe apă³, pe care, de altfel, plutește și pământul, credință pe care o întâlnim și la *armenii* din Caucaz.⁴

Pe alocuri se zice că cerul e ca un pod, având către margini niște uși, pe unde vin și se duc *îngerii* lui Dumnezeu din cer pe pământ, și de aici iarăși în cer, cu știrile de nevoie⁵.

Alții povestesc că cerul este ca și pământul nostru, căruia noi nu-i vedem decât fața lui albastră de dedesubt. Deasupra cerului, – fața deasupra, este întocmai ca fața pământului nostru. Acolo, lumea lui Dumnezeu ară, samănă și culege, iar bunătățile pământului nostru, care cresc cu ajutorul ploilor, sunt prisosurile acelei lumi deasupra, în care sălășluiește de altfel și *raiul*⁶.

În sfârșit, prin unele părți se crede că cerul este alcătuit din două bucăți, care, la anumite zile mari, ele se dau sau se trag în lături, atunci când se deschide cerul⁷.

El nu se mișcă niciodată în afară de cutremure; când se clatină și pământ, și cer, și mare, atunci când se întâmplă⁸.

¹ Voronca, *Op. cit.*, p. 1239.

² Și psalmistul cântă: „Doamne, cea ce ai întins cerul ca pe o piele”.

³ Ia. Zanne, *Proverbele românilor*, București, I, p. 19. – Șezătoare, I, p. 232. – Cf. G. Ciușanu, *Superstițiile poporului român*, București, p. 58.

⁴ *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 205.

⁵ Otescu, *Op. cit.*, p. 54.

⁶ Cred.rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁷ Otescu, *Op. cit.*, p. 54; – G. Ciușanu, *Op. cit.*, p. 58.

⁸ Cred.rom. din jud. Tutova.

În gâcitori, poporul, care socoate cerul ca un ceaun fără seamă de mare, îl cimilește, zicând:

Am un ceaun umflat,
Peste lume aruncat¹.

Prin unele părți se crede în ființa mai multor ceruri. Astfel, prin Bucovina și Moldova se spune pe alocuri că sunt șapte ceruri și că tocmai în cerul al șaptelea stau Dumnezeu, Maica Domnului, Iisus Hristos și ceata îngerească². Această credință nu poate fi străină de credințele rusești: „Cerul este alcătuit din șapte bolți, una peste alta, care slujesc de lăcașuri îngerilor, arhanghelilor, serafinilor, ș.a., după mărire”. Iar Dumnezeu cu puterile cerești se află în cerul al șaptelea³.

Prin alte părți se zice că sunt *nouă ceruri*: în cerul acesta dintâi sunt Sf. Soare, Sf. Lună, Sf. Ilie; apoi mai sunt și alte [opt] ceruri, unde stau sfinții rânduți de Dumnezeu, iar deasupra tuturor stă Dumnezeu⁴.

Maica Domnului, întâlnindu-se cu *Iisus Hristos*, după înviere, amărâtă de drumurile căutării lui, îi strigă:

... Ah, fiul meu,	Până la <i>al doilea</i> ,
Eu ti-am dat voie	Și de la <i>al doilea</i>
Să te sui de la <i>ceriul întâia</i>	Până la <i>al nouălea cer</i> ,
Și tu te-ai dat jos!	Dacă te-ai fi dat
La niște creștini botezați,	Dar te-ai dat
	La niște câini de jidovi spurcați! ⁵

¹ A. Gorovei, *Cimiliturile românilor*, București, 1898, p. 64.

² Cred.rom. din com. Țepu. – *Șezătoarea*, I, p. 232.

³ *Revue des traditions populaires*, XXII, pp. 205-206.

⁴ Voronca, *Op. cit.*, p. 1238. – G. Ciușanu, *Op. cit.*, p. 59

⁵ Dintr-o poveste a lui Dumnezeu, culeasă din com. Țuțcani, jud. Covurlui, împărt. de dl T. Cruceanu.

Ucrainenii spun că sunt uneori trei, alteleori șapte ceruri¹.

Prin jud[eu]l Tecuci se crede că ploaia „plouă”, – purcede, – din cerul cel mai deasupra și, strecurându-se prin celelalte ceruri, ajunge la noi, „atât cât ajunge”².

Măreța și nepătrunsă taină a lumii de sus ni se arată nouă, celor pământeni, la anumite zile de sărbătoare mare, prin deschiderea cerului.

Cerul se deschide la Paști, când, prin unele părți, oamenii așteaptă această minune stând în preajma focurilor³, după unele credințe cerul rămâne deschis până la Ispas, în care răstimp se zice că nu-i bine să se perie sau să se melițe, „să nu meargă puzderia la cer”⁴; la *Ovidenie*, când numai cei buni la Dumnezeu, precum și ciobanii care n-au văzut ochi de femeie privesc nețărmuta frumusețe a celor de sus⁵; în *Ajunul Crăciunului și la Bobotează*⁶.

Pe alocuri se zice că se deschide și la *Probejeni*.⁷

Acum îngerul păzitor spune fetei și flăcăului buni de căsătorit, partea ce vor avea-o⁸. Cerul se deschide în noaptea de Sf. Gheorghe, când dă putere tuturor pomilor ca să înflorească și, mai ales, *nucului, agudului și sălciei*⁹. Cea mai minunată deschidere a

¹ *Revue des traditions populaires*, IX, p. 420.

² Cred. rom. din com. Țepu.

³ S.Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, III, București, 1901, p. 55.

⁴ Voronca, *Op. cit.*, p. 795.

⁵ Otescu, *Op. cit.*, p. 55.

⁶ *Sf. Evanghelie de la Matei* 3, 16-17: „Iar botezat fiind, îndată ieși din apă; și iată, i se deschiseră cerurile și văzu Duhul lui Dumnezeu venind peste dansul, pogorându-se ca un porumb. Și iată glas din ceruri zicând: Acesta este fiul meu cel iubit, întru care am binevoit”.

⁷ T. Pamfile, *Sărbătorile de toamnă*, p. 3: „Multe gospodine și câteodată și unii gospodari se păzesc ca să nu mănânce mere, pere sau perje, până la această zi; în această zi însă pot mânca, deoarece cerul este deschis”. – Voronca, *Op. cit.*, p. 796: „Unii nu mănâncă poame până la Probajine: mere, pere, perje; atunci zice că e pentru poame *cerul deschis*”.

⁸ Marian, *Op. cit.*, I, p. 192.

⁹ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci, pe unde se crede că acești pomi nu fac flori, căci canafii lor nu sunt socotiți ca flori.

cerurilor însă se întâmplă în noaptea spre *Sf. Vasile*¹. Atunci cerul se deschide de trei ori, una după alta, repede, abia lăsând vreme puțină unei lumini foarte mari ca să se vadă; în mijlocul luminii, Dumnezeu, stând la masă cu sfinții, privește la noi.

Unii spun că atunci se văd mesele înconjurate de sfinți.

Alții spun că numai Dumnezeu stă la masă, alături cu *Sf. Nicolae*².

Credința că cerul se deschide la *Sf. Vasile*, când vorbesc *vitele* și ard *comorile*, o au și rutenii³.

Pe alocuri se crede că la deschiderea cerului se vede prin mijlocul lui o cărare⁴.

Unii spun că locul de deschidere ar fi pe locul pe unde se vede *Drumul robilor*⁵.

Pe alocuri se crede că, înainte de deschidere, se vede întâi o dungă albastră, după care urmează alta roșie, „care-ți ia ochii”; atunci începe să bată *toaca în cer*, iar cocoșii pornesc să cânte. În clipa aceasta este deschis cerul. Lumea trează, – când se aud cocoșii, – își face cruce și cere de la Dumnezeu un lucru, – numai unul, – pentru lumea aceasta, pe care îl și capătă, dacă este drept credincios. Dar, spun oamenii, „cum rar se întâmplă oameni dreți și fără păcate, cel mai nimerit lucru este ca omul să ceară binele pentru lumea cealaltă, căci mai ușor i se dă”⁶.

La *Sf. Vasile*, unii spun că și aud *partea* sau *norocul* ce le este rânduit pentru anul ce se începe, – cei curați de păcate, – căci în ziua aceea se împart *norocacele*⁷.

¹ Cred. rom. din com. Mănăstireni, împărt. de la dl D.Gr. Furtună.

² Voronca, *Op. cit.*, p. 128. – G. Ciușanu, *Op. cit.*, p. 59.

³ D. Dan, *Rutenii din Bucovina*, București, 1913, p. 13.

⁴ Candrea, Densusianu și Speranția, *Graiul nostru*, I, București, 1906, p. 315.

⁵ Otescu, *Op. cit.*, p. 54.

⁶ Gheorghiu, *Op. cit.*, pp. 6. – S. Mangiucă, Calend. 1882 și 1883. – Marian, *Sărbătorile*, I, p. 192.

⁷ Cred. rom. din com. Balintești, jud. Covurlui, împărt. de dl N. I. Munteanu.

Cei ce văd cerurile deschise și-și aud norocul vor avea parte mai ales la bani și la sănătate¹.

Copiii până la vârsta de șapte ani, fiind fără de păcate, văd această minune mai curând ca oamenii, dar numai prea puțini sunt acei ce-și dau seama mai târziu, când, ca oameni maturi și înglobați în păcate, vor căuta zadarnic spre cer.

Prin Bucovina, unii spun că tocmai din pricina înmulțirii peste măsură a păcătoșilor pe lume *cerurile astăzi nu se mai deschid decât la șapte ani o dată*. Oricum, lucrurile pe care omul trebuie să le ceară sunt: *sănătatea, norocul și raiul*. „Unii zic că numai un lucru să ceri: mai mult, nu.” Cel cuminte cere raiul. Prin Bucovina se crede că apa se preface în vin la deschiderea cerului².

Când cerul se deschide, vitele capătă darul de a vorbi, spunându-și între dânsle multe lucruri cu privire la stăpânii lor. Aceste destăinuiuri ale viitorului pot fi ascultate de gospodari, dar se crede că în chipul acesta cel ce ascultă își primejduiește viața. Se povestește chiar de cineva, care, ascunzându-se în ieslele boilor, în noaptea Sfântului Vasile, a fost găsit a doua zi mort³.

Prin jud[ețul] Dorohoi se povestește că „un om s-a pus de pândă în iesle și-a auzit boii vorbind:

— Măi, *să ne-mbucărăm* bine în astă seară, că mâine avem să ducem la țințirim pe stăpânul ista al nostru.

Iar a doua zi omul a murit.”⁴

O snoavă, legată de această credință, sună astfel:

¹ Cred. rom. din com. Vânătorii-Neamțului, jud. Neamț, împărt. de dl A. Moisei. – Gheorghiu, *Op. cit.*, p. 103.

² Voronca, *Op. cit.*, p. 900: „În ceasul acela, dacă iei apă, e vin. Un om a fost auzit de asta și s-a apucat la cărat apă cu femeia, ca să aibă tot anul vin, pe urmă s-a sculat, dar pe copii i-a pus pe laiță la fereastră, să păzească [clipa] când se va deschide cerul, să ceară ce le-a zis. Dumnezeu a dat că laiță s-a răsturnat tocmai când cerul s-a deschis și n-au mai văzut”.

³ *Șezătoarea*, VI, p. 26. – E. Baican, *Obiceiuri la români*, București, 1884, pp. 4-5. -Cred. rom. din jud. Tecuci.

⁴ Culegere din com. Mănăstireni, jud. Dorohoi, [împărtășită] de dl D. Gr. Furtună.

„Un om sărac a deschis spre Anul Nou fereastra și a scos capul afară, ca să vadă când se va deschide cerul, și să se roage lui Dumnezeu să-i dea o oboroacă plină de bani. Iar de-cu-seară a așezat o oboroacă pe prispă, să aibă la îndemână: o oboroacă mare, mare.

Când s-a deschis cerul, el a împreunat degrabă mâinile și a zis:

— Dă-mi, Doamne, un cap cât o oboroacă! – în loc să zică:

— Dă-mi, Doamne, o oboroacă de bani! Și pe loc i s-a făcut capul cât oboroaca.

Amu, ce să facă? în casă, înapoi, nu putea să-l bage, că fereas-tra era mică. Să-i taie capul, iar nu se putea. A chemat oamenii și ei au stricat peretele, de l-au scos. Nu destul că era sărac: amu și asta i-a mai fost trebuit!”

Prin jud[eu]l Covurlui se povestește că un om, având capul prea mic, a pândit în noaptea Sfântului Vasile deschiderea cerului și a strigat:

— Dă-mi, Doamne, un cap mare!

Și cum el se afla cu capul printre drugii ferestrei, Dumnezeu i-a dat un cap mare cât un bostan, astfel că nu l-a mai putut scoate de acolo vreme de un an întreg, până la celălalt Sfânt Vasile, când s-a rugat iarăși de Dumnezeu ca să-i dea un cap mai mic².

Populațiunile creștine din Macedonia – după relația unui român macedonean – cred că cerul se deschide la Probejeni, despre care sărbătoare am pomenit și mai sus; atunci oricine poate dobândi, de va cere de la Dumnezeu, orice. Un cioban a dobândit „bogății, copii mulți, sănătate și viață lungă, astfel că a trăit trei vieți de om, povestind lumii minunea pe care Dumnezeu a făcut-o cu dânsul”. Un altul însă, cu capul prin grilajul ferestrei, în loc

¹ Voronca, *Op. cit.*, pp. 128-129. Culegere din com. Mănăstireni, jud. Dorohoi, împărt. de dl D.Gr. Furtună: „În seara lui Sf. Vasile, cerul se deschide și vitele vorbesc. O femeie a scos capul anume pe fereastră ca să vadă cerul deschis, dar capul i-a crescut cât coșerul, – s-a umflat amarnic și a rămas țeapăn acolo”, – adăugându-se, într-o variantă pe care am auzit-o tot prin Moldova, că tocmai la Bobotează, la următoarea deschidere a cerului, s-a rugat lui Dumnezeu să-i facă mai mic capul.

² Șezătoarea, II, p. 194.

să ceară un *osmac* de aur, – un oboroc de galbeni, – a cerut un osmac de cap, rugăciune care i-a și fost îndeplinită, astfel că a doua zi fierarii au trebuit să strice zăbrelele ferestrei, căci omul nu putea să-și scoată capul.

Interesantă este și următoarea povestire.

Aproape când să se deschidă cerul, vițelul unui țăran a scăpat din ocol. Țăranul l-a prins și l-a legat de un copac și apoi, fiind ostenit de atâta goană, a adormit. Mult s-a minunat a doua zi când, sculându-se, a găsit vițelul spânzurat de vârful copacului. Minunea aceasta totuși este ușor de înțeles: el legase vițelul tocmai când copacii se plecaseră la pământ, ca să se închine, când cerul se deschisese, și astfel bietul dobitoc a fost ridicat în sus și spânzurat¹.

Aceste credințe le întâlnim și la felurite populațiuni din *Rusia*; „după una, cerul se deschide de la sine în ziua de Bobotează, când se face sfințirea apelor. Georgienii din Caucaz spun că această minune nu se întâmplă decât o dată la șapte ani, fără a hotări anume când; celui ce ar avea norocul să vadă cerul deschis, i s-ar putea îndeplini toate rugăciunile pe care le-ar îndrepta atunci Celui-prea-înalt”².

Cerul, fiind socotit ca „așternut picioarelor lui Dumnezeu”, se aude pe alocuri zicându-se că *Dumnezeu este cerul*; aceasta nu înseamnă că poporul confundă bolta cerească cu persoana lui Dumnezeu-tatăl: Cer vrea să zică *Cel-din-Cer*, sinonim cu *Cel-de Sus*, și, prin urmare, când se aude blăstăm: „Bată-te cerul, să te bată”, sau când un cântec din ținutul Banatului strigă:

... Bătuță-i nana de ceri,
C-a rămas far' de cercei³,

¹ Lazăr Duma, în *Revue des traditions populaires*, VII, pp. 282-283. – într-o poveste se spune despre un voinic, care de pe lumea cealaltă a ieșit pe lumea albă, agățându-se de vârfurile copacilor care se închinau în noaptea de înviere.

² *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 207.

³ *1000 de doine, strigături și chiuituri*, Brașov, 1891, p. 70.